

# دیوان کیفری بین المللی در یک نگاه

مهر 1394



المللی را تصویب کردند. اساسنامه رم از اول جولای ۲۰۰۲ میلادی متعاقب تصویب آن توسط ۶۰ دولت لازم الاجرا شد.

## صلاحیت

دیوان نسبت به شدیدترین جرایم مورد اهتمام «جامعه جهانی» به مثابه یک کل، دارای صلاحیت می باشد. این جرایم عبارتند از نسل کشی، جرایم علیه بشریت و جرایم جنگی که بعد از اول جولای ۲۰۰۲ میلادی به وقوع پیوندند. هریک از این جرایم در «اساسنامه رم» و دیگر متون حقوقی مرتبط با دیوان تعریف شده اند. همچنین، دیوان نسبت به جرم تجاوز نظامی یک کشور به کشور دیگر دارای صلاحیت است. البته اعمال این صلاحیت مشروط به تحقق شرایط مصوب در کنفرانس بازنگری اساسنامه رم که در کامپالای اوگاندا در سال ۲۰۱۰ میلادی برگزار شد، می باشد. دیوان زمانی می تواند صلاحیت خود را نسبت به جرایم داخل در صلاحیت خود اعمال نماید که این جرایم در قلمروی سرزمینی یک کشور عضو و یا توسط یکی از اتباع دول عضو ارتکاب یافته باشند. به بیان دیگر، صلاحیت دیوان منصرف از دولت های غیر عضو می باشد. این شرایط البته در صورتیکه یک «وضعیت» از سوی شورای امنیت ملل متحد- که قطعنامه ها آن نسبت به کلیه اعضای سازمان ملل لازم الاتباع است- به دادستان دیوان ارجاع شده باشد، اعمال نمی شوند. همچنین است اگر یک دولت غیر عضو «اعلامیه پذیرش صلاحیت» دیوان را به صورت موردی تقدیم کرده باشد. در این دو مورد صلاحیت دیوان نسبت به کشورهای غیر عضو نیز اعمال خواهد شد.

دیوان کیفری بین المللی «مکمل» و نه جایگزین نظام های کیفری ملی است. مسوولیت اولیه در تعقیب مرتکبان جرایم بین المللی بر عهده دولت های ملی است. از این رو دیوان تنها می تواند پرونده هایی

دیوان کیفری بین المللی (دیوان)، اولین دادگاه کیفری دایمی در نظام بین الملل می باشد. دیوان، یک سازمان بین المللی است که تشکیل آن مبتنی بر یک معاهده بین المللی می باشد که براساس آن دولت ها توافق نمودند به منظور پایان بخشیدن به فرهنگ بی کیفرماندن مرتکبان شدیدترین جرایم بین المللی مورد اهتمام جامعه جهانی دیوان را تاسیس نمایند.

دیوان کیفری بین المللی یک نهاد مستقل می باشد و بخشی از نظام سازمان ملل نیست. مقر دیوان در لاهه هلند می باشد. هزینه های دیوان به صورت عمده توسط دولت های عضو آن تامین می شود، لیکن دیوان کمک های داوطلبانه پرداخت شده از سوی دولت ها، سازمان های بین المللی و افراد را نیز دریافت می دارد.

جامعه جهانی از فردای پایان یافتن جنگ جهانی دوم، در آرزوی ایجاد یک دیوان بین المللی دایمی بود. دادگاه های نظامی نورمبرگ و توکیو که نقطه رویش نظام عدالت کیفری جهانی می باشد جرایم جنگی، جرایم علیه صلح و جرایم علیه بشریتی که در خلال جنگ جهانی دوم توسط مغلوبان جنگ ارتکاب یافته بودند را مورد رسیدگی قرار دادند. در دهه نود میلادی و پس از پایان دوران جنگ سرد، دادگاه های موردی مانند دادگاه کیفری بین المللی برای یوسگلای سابق و رواندا در نتیجه مداخله شورای امنیت ملل متحد به منصف ظهور رسیدند. با این حال، به دلیل آنکه این دادگاه ها تاسیس شده بودند تا تنها جرایم ارتکاب یافته در یک منازعه خاص و در یک بازه زمانی معین را مورد رسیدگی قرار دهند، نیاز به وجود یک دیوان کیفری دایمی و مستقل کماکان حس می گشت.

سرانجام، در هفدهم جولای ۱۹۹۸ میلادی، جامعه جهانی به یک نقطه تاریخی دوران ساز دست یافت و آن زمانی بود که ۱۲۰ دولت «اساسنامه رم» یعنی مبنای سند حقوقی موسس دیوان کیفری بین

جبران خسارت را برای قربانیان تعیین نماید که عبارتند از اعاده به وضع سابق، غرامت و عدالت ترمیمی.

دولت های عضو دیوان همچنین یک صندوق حمایت از بزه دیدگان و خانواده های ایشان را تاسیس کرده اند تا در زمانی که محکوم علیه فاقد توانمندی لازم برای پرداخت غرامت می باشد، جبران خسارت قربانیان را تاحدی ممکن سازد.

حمایت از حقوق متهم برای تضمین دادرسی منصفانه و عدالت موثر لازم است. دبیرخانه که نسبت به موضوعات مرتبط با دفاع مسوول می باشد دارای فهرستی از وکیلانی است که این تضمین در مورد آن ها حاصل شده است که دارای صلاحیت های لازم جهت برعهده گرفتن امر وکالات هستند. دیوان همچنین کمک های لجستیکی و در صورت نیاز مالی را نسبت به وکلای مدافع متهمان انجام می دهد.

## ارگان های دیوان

### • ریاست

ریاست دیوان متشکل از یک رییس و دو معاون می باشد. ایشان از میان ۱۸ قاضی دیوان انتخاب می شوند. شورای ریاست مسوول انجام مناسب امور اجرایی دیوان است. روابط بیرون از دیوان و فعالیت های قضایی نیز داخل در حوزه مسوولیت های شورای ریاست می باشد.

### • شعب

۱۸ قاضی دیوان سه شعبه این نهاد را تشکیل می دهند. شعب مقدماتی، شعب دادرسی و شعب تجدید نظر. دادرسان دیوان از سوی مجمع دول عضو دیوان و از میان داوطلبان کل جهان، با احراز شخصیت والای اخلاقی شان انتخاب می شوند. صلاحیت در حقوق و آیین دادرسی کیفری و یا موضوعات مرتبط در حقوق بین الملل مانند حقوق بشر دوستانه و یا حقوق بشر از دیگر شرایط انتخاب دادرسان دیوان می باشد. تضمین منصفانه بودن دادرسی و اجرای مناسب عدالت از مسوولیت های دادرسان دیوان می باشد.

### • دفتر دادستانی

دفتر دادستانی توسط دادستان و معاون وی اداره می شود. این دو نیز توسط «مجمع دول عضو» انتخاب می شوند. ماموریت دفتر دادستانی دریافت و بررسی اطلاعات و ارجاعات بیرونی است تا احراز نماید آیا «مبنای معقولی» برای آغاز تحقیقات نسبت به یک وضعیت وجود دارد یا خیر. دادستانی دیوان یک ارگان مستقل در دیوان محسوب می شود.

را مورد تعقیب قرار دهد که نظام های ملی نسبت به آن ها هیچ اقدام قضایی انجام نمی دهند و یا آنکه علی رغم ادعای ایشان مبنی بر اقدام کردن، در واقع ناتوان و یا فاقد تمایل برای اجرای عدالت به صورت اصیل می باشند. این اصل بنیادین به عنوان اصل «صلاحیت تکمیلی» شناخته می شود.

دادستان دیوان می تواند تحقیقات خود را نسبت به یک وضعیت تنها در سه مورد آغاز نماید:

(۱) وقتی که یک دولت عضو یک «وضعیت» را چه مرتبط با یک کشور عضو دیگر باشد و چه مرتبط با خودش باشد را به دیوان ارجاع نماید. (۲) وقتی که شورای امنیت ملل متحد از دادستان دیوان درخواست نماید که تحقیقات خود را نسبت به یک وضعیت آغاز نماید.

(۳) دادستان دیوان نیز می تواند بنا بر صلاحدید خود و راسا تحقیقات را بر مبنای اطلاعات دریافت شده از منابع قابل اعتماد آغاز نماید. در این حالت، دادستان می بایست مجوز آغاز تحقیقات را از شعبه مقدماتی دیوان که متشکل از سه قاضی مستقل است نیز دریافت دارد.

## عدم مصونیت

مصونیت های دیپلماتیک که در روابط بین المللی دولت ها دارای اعتبار است نزد دیوان غیر قابل استناد می باشد. رهبران نظامی و سیاسی کشورها نیز به دلیل ارتکاب جرایم توسط اشخاص تحت فرمان و یا کنترل موثر شان مسوول شناخته می شوند. دیوان نمی تواند افراد ذیل ۱۸ سال را مورد تعقیب قرار دهد.

## حقوق متهم و بزه دیدگان

بر مبنای آیین و مقررات حاکم بر دیوان، بزه دیدگان می توانند اطلاعات مرتبط با جرایم داخل در صلاحیت دیوان را به دادستان دیوان ارایه نمایند. برای نخستین بار در تاریخ نظام عدالت کیفری بین المللی نیز قربانیان و بزه دیدگان دارای حق مشارکت در دادرسی و درخواست جبران خسارت هستند. این بدان معناست که بزه دیدگان نه تنها می توانند به عنوان شاهدان جرم شهادت دهند بلکه می توانند دیدگاه ها و ملاحظات خود را در تمامی مراحل دادرسی ابراز نمایند. شرکت کنندگان در دادرسی می توانند از کمک های حقوقی و یا استفاده از نماینده حقوقی نیز بهره مند باشند.

دبیرخانه دیوان به بزه دیدگان و شاهدان کمک می نماید تا حقوق خود را اعمال نمایند. همچنین در صورت نیاز اقدامات لازم را جهت حمایت و حفاظت از ایشان انجام می دهد. دیوان ممکن است انواع مختلفی از

- دبیرخانه

دبیرخانه دیوان نیز توسط یک رییس و معاون وی اداره می شود. مهمترین کارکرد دبیرخانه تامین حمایت اجرایی و عملیاتی برای دفتر دادستانی و شعب قضایی می باشد. رسیدگی به امور مرتبط با تیم وکلا، بزه دیدگان، مکاتبات و امنیت نیز از دیگر مسوولیت های دبیرخانه می باشد.

- مجمع دول عضو

مجمع دول عضو که متشکل از نمایندگان دولت های عضو دیوان است بدنه قانون گذاری و ناظر دیوان می باشد. مجمع دول عضو متشکل از یک هیات ریسه است که از یک رییس، دو معاون و ۱۸ عضو که از سوی مجمع برای یک دوره سه ساله انتخاب می شوند تشکیل شده است. مجمع دول عضو دارای اختیار نسبت به تصمیم گیری نسبت به موضوعات مختلفی است مانند تصویب متون هنجاری و همچنین بودجه دیوان، انتخاب دارسان و دادستان و معاون وی . مجمع دول عضو دیوان دارای نشست های سالانه می باشد.



[www.icicl.org](http://www.icicl.org)

[info@icicl.org](mailto:info@icicl.org)

Adress:  
5037 JV, the Netherlands

تهیه شده در:

واحد آموزش مرکز حقوق کیفری بین المللی ایران